

TIL SPANIEN SOM BRIGADIST

60 år efter

Af Karl Christensen

I november 1996 rejste seks danske forhenværende spaniens-frivillige til Spanien for at fejre 60 års jubilæet for Den internationale Brigades indsats. Vi har bevæget Karl Christensen til at fortælle om turen.

I den uendelige lange ventetid, i hvert fald mindst et halvt år, havde vi seks danske forhenværende deltagere i den spanske frihedskrig 1936-39 håbet og glædet os til, at vores yngre attention eller leder, Allan Christiansen, skulle få held i sine vanskelige bestræbelser for at få os med til de planlagte højtideligheder dernede i anledning af 60-året for oprettelsen af de første frivillige brigader.

For os tidligere frontkæmpere var det nok især spændingen for atter at gense de steder, de fronter i det store smukke og helt anderledes land, hvor vi dengang tog ned for at hjælpe det spanske folk i dets kamp mod militæropstanden, for at bevare og forbedre levevilkårene i deres republik, som et flertal havde givet sin tilslutning ved februarvalget 1936.

At gense de vidt forskellige frontafsnit havde vi ca. 400 gamle brigadister ganske sikkert glædet og til, og endelig den 4. november 1996 blev vi med gyldige billetter checket ind i lufthavnene min kones og mit eget vedkommende for først gang i vort liv. Nej, spænding følte vi ikke meget til, bare lidt ærgelse over, at det skulle tage så lang tid for at komme op i den taxfrie ovenpå, hvor vi da omsider fik os forsynet med bl.a. cigaretter (til min lille kone!), seks øller og en halv flaske Gammel Dansk. Uden anelse om hvad man i flyet og i Spanien ville byde os på.

Inden vi nåede gennem diskussionen omkring flyvning eller ikke, landede vi i Madrids lufthavn Barajos. Og her blev alt ordnet for os af venlige unge, såsnart vi var kommet fri af told og den slags. De mange søde unge mennesker, fra enten den ene eller den anden fløj af det politiske venstre, som dog her i forholdet til os var en fast og beslutsom enhed.

Den 5-11. Efter en god nats søvn i ukendte med gode senge, stillede vi soignerede nede i kæmpesalen til et overdådigt morgen-arrangement, og der borte i et hjørne havde allerede nogle danskere slået sig ned omkring et meget stort rundt bord, så foruden et solidt morgenmåltid, som næppe mange af kæmpebyens jævne befolkning måtte "døje" med, drøftede

vi såvel den herlige luftrejse, som vort par alderssvækkede kammeraters forhold, som der dog ville blive taget fornuftigt hensyn til under opholdet hernede.

Så begyndte det! Nogle af os, blandt andre mig selv, blev trukket tilside og interviewet af danske og spanske aviser. Og der blev truffet aftaler om optagelser med både søde Eva Maria fra TV-2 og den fikse Anders Boss fra DR, så morgenkaffen blev sandelig overstået uden tidsspilde.

Dagen skulle dog ikke bruges til at bese Madrids seværdigheder såsom deres store Zoo, gamle interessante klostre eller den berømte Montana-kaserne fra militæroprørets første dage, og hvorom der kæmpedes hårdt mellem loyale soldater hjulpet af fagforeningsfolk mod de indesluttede "nationale" med officerernes pistoler i ryggen, som der i sin tid blev fortalt.

Nej, hele "banden" af fremmødte brigadistas med pårørende skulle modtages på selveste det berømte parlament, Cortes, hvor så meget nu historisk havde fundet sted. Der ville nu folketingets formand og præsidenten for Madrids bystyre modtage og byde os velkommen til denne "homenaje" = hyldest for las Brigadas Internacionales.

Mildt sagt blev det en drøj omgang for rigtig mange af de 400 gamle brigadister med pårørende, hvoraf langt de fleste var et stykke oppe i firserne, at mase sig ind gennem trange porte og døre til folketingsssalen. Mindst to faldt om i mængden og blev slæbt ud og bragt til hospitalet af de rappe Røde Kors-folk. Vi havde sikkert forestillet os, at vi ville blive modtaget i Cortes af folketingsformanden – eller sådan en, men vi blev "kun" budt velkommen af tingets 2. næstformand fra oppositionen. Altså den opposition som i 1995 var regeringsbærende under socialisten Felipe Gonzales og som fik indbydelsen til os enstemmigt godkendt af det daværende Cortes.

Måske havde "spidserne" virkelig noget vigtigere at tage sig til end at byde os velkommen, men det var nu en fløv historie for den konservative regering. "Sagen" blev da også omtalt næste dag i de spanske aviser.

Det lykkedes mig at få bugseret min kone, som jo er en yngre dame på kun 70 år, med højt op velsagtens på tilhørerpladserne, og hvorfra vi så modtog en sand strøm af smukke spanske ord gennem højtaleralæggeret. Men da den ene taler, efter vor heldige ankomst, havde fået sagt det, han fandt rimeligt, formoder jeg, fortsatte en anden – eller tredje – taler en god halv times tid endnu.

Vi måtte åbenbart være hilset tilstrækkeligt velkommen i denne omgang, for pludseligt begyndte menneskestrømmen – uden videre dikkedarer – at bevæge sig den modsatte vej, ud af Cortes, ud i den frie luft for, om muligt, at finde hver sin bus tilbage til hotellet. Men tak for de kønne velvalgte ord fra hver og en af vi gamle brigadistas.

At vi var ægte nok, sås jo på de pæne påkrævede plastikkort i reversen med påskriften BRIGADISTA.

Resten af dagen var, afbrudt af en lille lækker frokost, afset – indtil den sene aften – til flere interviews og fotograferinger, samt modtagelse af gaver fra såvel officielt som uofficielle givere til brigadisterne. Et særligt smukt, ret stort billede i pap hylster og forestillende en picasso-lignende, men mere farvestrålende fredsdue af en kunstner ved navn Rafael Alberti fra det forenede venstre, IU. Og som forresten allerede har fået sin plads over vort spisebord for dagligt at minde os om vore spanske venners hjertelige modtagelse i hallen langt fra udvalgte taleres ordstrøm.

Den 6-11. Vi to havde været for trætte til at deltage i IUs koncert aftenen i forvejen, og samtalen ved dette morgenbord drejede sig i første række om dagens udflugt til Brigadens Kirkegård i Fuencarrel, et godt stykke vej fra Madrid. Men også DRs TV-Boss, Anders, blandede sig i samtalen og gjorde Villy Fuglsang og mig opmærksomme på, at vi straks efter besøget på kirkegården måtte afsted til Brunete, hvor vi nok begge havde noget interessant at fortælle.

Så drog vi da afsted, men da vi kom derud, tror jeg at de fleste havde forestillet sig en gravplads for faldne internationale fra fx Universitetsbyen, hvor blandt mange andre tyske-

ren Hans Beimler faldt, for ikke at tale om Durrutti, anarkistleder fra Katalonien.

Vi blev dog filmet ved et stort flot bronze monument – af en snes mod døden marcherende sovjet-soldater. Her og der så vi også små marmorplader med polske navne – og endelig opdagede vi den lange fransksprogede marmorplade på en mur. Den kendte jeg igen fra Leo Karis gode bog *De danske spaniens-frivillige*. At mur og det hele syntes anbragt lidt af sides, kunne, efter hvad der fortaltes, skyldes at Franco – på magtens tinde – ønskede mindelser om De Internationale Brigader fjernet.

De væsentligste ting nåede dog at blive gemt af vejen af vakse madrilenere. Og først efter forrædderens bortgang er sagerne bragt tilbage, man sagde ved nattetide. I mellemtiden var mange velstillede borgere jo afgået ved døden og blev så anbragt herude. Derfor de mange fintsløbne granitmonumenter, så kirkegården, kunne minde om Pere Lachaise kirkegården i Paris, hvor arbejderbevægelsens kendteste ligger begravet i hjørnet ved den mur, opad hvilken de sidste kommunnarder blev henrettet 28-5 1871.

Jeg må indrømme, at jeg før havde udtalt et ønske om at se landsforrædderens mausoleum, hugget ud i Guadaramas klipper af republikanske krigsfanger, som behandledes værre end vore venner i de tyske koncentrationslejre. Hvis denne gravplads stadig opretholdtes af staten efter 12-13 års socialistisk regering, kunne den spanske regering godt beholde et mig tiltænkt æresborgerskab, eller hvad det var.

Men altså turen direkte til Brunete kom i første prioritet, så måtte vi se, hvad der senere blev tid til. I hvertfald sad der nu to spansk-talende og dygtige chauffører ved rattet og landkortene, og ad uransagelige veje dog med mange små holdt for at spørge om vej, nåede vi frem til Boadilla del Monte, netop den vej vores fint beregnede, men aldrig gennemførte generaloffensiv skulle have gået, mindre end fem kilometer fra det uhyre kostbare nulpunkt: Brunete.

Selv havde jeg ikke meget at sige om byen

Brunete. Dengang måtte vi, nord for byen, hvad der var os menneskelig muligt for at balde bombemaskiner ned på vej som de var mod vore troppesamlinger og forsyningslinier, men stakkels Villy kom sandelig “i ilden” her udenfor byen.

Hvad han havde foretaget sig dengang, får vi først kendskab til omkring juletid. Men hørte jeg rigtigt, da vinden blæste koldt fra optagelserne over mod vi fire frysende tilskuere, var det noget med, at han “fik til opgave at skaffe forbindelse mellem to generaler”... Storartet må jeg sige, men alt kunne man tiltro den ærlige kammerat.

Den stakkels 87-årige mand måtte vade frem og tilbage – og om igen på den hårde stenede afhøstede, men ikke pløjede mark, hvor fra vi efter optagelserne reverenter talt måtte fire vore unge damer ned til landevejen, hvor så Anders fiskede os alle op, for at køre os ind i byen. Lidt varmt mad ville gøre os alle godt, det var sikkert og vist.

I den korte skumring fandt vore chauffører, med nogen besvær frem til “Caudilloen”s godt sikrede gravplads i “de tapre faldnes dal i udkanten af Guadarama bys udkant. Naturligvis var der lukket, og hvor store anstrengelser den charmerende Anders Boss end gjorde sig for at blødgøre civilgardisterne, der passede på, lykkedes det ham ikke at overtale dem til at lukke os ind.

Iøvrigt skulle der ansøges om adgang, og al fotografering eller optagelser var forbudt. Nå, jeg fik da snuppet et billede af toppen på den solide jernport, som spærrede vejen ind til resterne af Spaniens største forrædder i vor tid.

Den trættende og langvarige biltur dagen i forvejen var for intet at regne mod, hvad der “truede” her d. 7-11 med vandringer og optagelser, først med DR, siden med TV-2.

Dagens program lød ganske vist på indvielse af et længe fortjent mindesmærke ved ARGANDA-broen over Jaramafloden, senere med kammeratsskabs halløj med “gensynsmiddag”. Men det fik vi “eksklusive” nu ikke noget af.

I stedet måtte jeg nøjes med at erindre, hvordan to af vore fire kraftige luftværnska-

Egon Højland og Karl Christensen i Albacetes tyrefægterarena.

noner, blev dirigeret herover for at sende et par tusinde granater over i hovedet på de fremstormende allierede fasciststyrker, som absolut ville have broen, og som de desværre fik, dog under store tab. At den langt senere var blevet repareret, var tydeligt at se. Og selvom en stump chaussebelægning, vel for "mindernes" skyld, førte både til og fra broen, var tiden naturligvis løbet fra dens oprindelige betydning, nu hvor motorvejene krydsede rundt allevegne hernede.

Optræk til festlighederne ved afsløringen af en længe lovet mindesten på denne hårde kampplads, gav TV-holdet fra DR lejlighed til at proppe min kone og mig – og naturligvis dem selv, ind i en stor taxa, for at jeg – om muligt – kunne udpege vores første batteristilling ved Jarama i begyndelsen af februar 1937.

Da TV-2 senere den dag lavede optagelser på Plaza Mayor i Madrid lød hilsnerne ærligt og dybtfølt til os: "Viva la Republica!" og "Viva la brigada internacional!" = "Leve republikken, leve den internationale brigade! Disse ældre mennesker vidste hvad officersoprøret havde kostet dem!

Her fik jeg foræret en lille "republikansk" granat affyret på Jarama-fronten, hvor den flinke 73-årige mand havde fundet den – efter krigen naturligvis. Den uskadelige granat opbevares nu, som et minde om et sted, hvor også mange unge danskere kæmpede og faldt for den spanske republik, på Danmarks Frihedsmuseum!

Fredag var sidste dag i Madrid, hvor vi endnu ikke havde overværet en eneste aftenkoncert eller tjemdadadamusik. Men så havde vi oplevet andre ting, noget netop vi var kommet herved for at genopfriske. Nemlig.

Et meget langt tog stod om morgenen parat til at transportere os til Albacete, en tur på 2-3 timer afhængig af det elektriske lokomotivs evner og gode vilje. Og som vel nok kunne være lidt træt, eftersom det lige var ankommet fra Sevilla over Cordoba, som der stod på vognens stationsskilt.

Der var kun et stop på vej til Albacete, og efter snarere tre end to timers glidende kørsel i det vist ret nye tog kørte vi i mål i strålende

solskin. De letteste til bens fandt også hurtigt sammen ved udgangen med deres kufferter, og langsomt tømtes toget for brigadister og deres oftest betydeligt yngre pårørende ud på en fornem rødstenet banegård. I udseende langt fra den grålige landstation, hvor jeg stod af den 18. december 1936.

Vi nåede som de første knap at komme ned på peronen før raske unge mennesker greb efter os og vor bagage. Tog fat i vore hænder og trak af med os ind gennem den flotte banegårdshall hen til en dobbeltdør – ud til et syn vi nok aldrig vil glemme. Hvilken modtagelse!

Dengang var der reverenter talt ingen modtagelse udover et par soldateragtige mænd, som skulle føre os fire-fem hundrede krigshungrende unge antifascister op gennem en beskeden rambla over en ligeså beskeden plaza og ud gennem en halvtrist provinsby på omkring tredive tusinde halvtriste indbyggere til La Plaza de Torros, tyrefægters arenaen, for der at blive modtaget af bla. det franske senatsmedlem, kommunisten Andre Marty. Efter sigende stifteren af De internationale Brigader.

Og så denne dag, tæt på 60-året efter min første ankomst, et kort øjeblik stående med min overvældede grædende kone i hånden overfor en uoverskuelig menneskemasse af jævne kvinder, børn og mænd i alle aldre. Alle råbende: "Buen venida, viva la brigada internacional!" uafladelig og med strålende ansigter vendt op mod os. Vi så den smukke republikanske fane i rødt, gult og violet, som vores leder havde medbragt, blive hævet bag os, og hyldesten ville ingen ende tage på den utrolige slidaritetsfølelse mellem dem og os.

Selvfølgelig blev vi forreste puffet til side eller ned – dog kun for at blive ført gennem menneskemængden og langs transpareter fra U.G.T, deres LO, fra C.C.O.O, det forenede venstre, af vore to søde unge piger, hvis ansigter strålede af stolthed over at måtte hjælpe os, forbi kvinder og mænd, hvis øjne græd af glæde, hvis vi kyssede deres små. Også en morlille fik et kys. Det forekom mig, at jeg fik en velsignelse som tak.

Det ulovlige billede af indgangen til Francos mausoleum.

Modtagelsen i Albacete.

Ikke tusinde, men flere tusinde albaceteborgere havde ulejliget sig herved for at byde os velkommen til deres by, som nu rummer over 150 tusinde indbyggere. En velkomst til dem, som havde kæmpet mod deres landsforræderiske overgeneral og hans fascistiske fødsels-hjælpere i hans bestræbelser for at få knust republikken, og som havde holdt dem i et jern-greb gennem 36 års diktatur.

Dagen efter, den 8.11, lød programmet el-lers på, at vi alle skulle til pressekonference og en finere kommunal modtagelse, måske med pindemadder som på vort eget rådhus derhjemme, men også her havde DRs TV-hold ganske andre planer med Egon Højland og mig.

Vejret var jo højt og flot, så den gode vogn, Andes Boss havde lejet i Madrid og historike-ren Carsten Jørgensen kørte hertil i, mens vi "for" gennem landet med toget, stod allerede klar til at køre os ud til tyrefægter-arenaen. Her skulle der også optages en sekvens, af den større optagelse, som senere ville blive vist i vort fjernsyn. Altså alle mand, plus min livsledsager, ind i kareten med de nødvendige grejer og så afsted.

Op ad formiddagen lørdag d. 9-11 og den sidste dag i vort gamle internationale admini-strations-center, skulle vi til afsløring og ind-vielse af endnu et mindesmærke for os selv, men umiddelbart efter morgenmåltidet gik min kone og jeg en lille spadseretur for om muligt at gense fx den gamle plaza med vores dengang store og vel besøgte Interklub.

Måske tilmed det ret store teater, Capitol, hvor fire af vi stadig "kanonventende" artille-rister dengang havde optrådt på slap line med danske folkesange, på samme vis som andre nationalgrupper. Iøvrigt havde vi den ære at synge samme repertoire i radioen, noget der dog næppe kunne høres hjemme i Danmark.

Fra taget af dette teater havde en ung kvin-de en januarnat med en lygte dirigeret fascisti-ske fly mod vigtige mål i byen. Dette forræde-ri kostede tre officerer livet på Grand Hotel, men hvad værre var: sytten unge beboere af den lille kaserne for "inteligenciaen", radio-teknikere, piloter og flymekanikere blev også

dræbt. At kvinden blev pillet ned og skudt var en selvfølgelighed.

Jeg ville også gerne vise min kone vores tidligere artillerikaserne, en forholdsvis ny overtaget treetagers skole i Calle Leon. Af alt dette stod kun Grand Hotel tilbage, men der hvor vores kaserne, med mandskab til tre bat-terier, altså godt tre hundrede mand, den gang lå, stod der nu et ti etagers hus. Jo også Alba-cete havde forvokset sig gennem de sidste 60 år!

Noget senere blev vi så kørt til indvielse af endnu et mindesmærke for os selv. Det føltes efterhånden helt sært således at blive hædret for noget, de fleste af os havde betragtet som lige så naturligt, som en brandmand sit job. Her stod vi, måske tre-fire hundrede tilbage-værende udaf de måske 40-50 tusinde, som drog herved, mens omkring ti tusinde kamme-rater blæste rundt som støv for vinden mellem olivenlunde eller stenede bjergtoppe. Ja, vel var det både ejendommeligt, men dog også med en lidt stolt fornemmelse vi efter højtideli-gheden og den superbe lunch blev kørt til banegården, hvor også endnu en meget stor del af befolkningen var mødt op for at tage af-sked med os.

Imidlertid – vi entrede toget til Barcelona over Valencia, og endnu en gang ad modsatte veje som dengang i 1936, og det var delvis højlys dag, da vi nåede ud til den røde frugt-bare jord, der jo ligger som en bred bræmme langs Middelhavet.

Senere da det var blevet så mørkt, at det først var muligt for os at se, at vi kørte nord-på, da vi passerede byen med det smukke navn, Castellion de la Plana. Her hvor de sa-tans italienere brød igennem til Middelhavet ca. d. 18 april 1938.

Også vi var altså på rette vej, og efterhånd-en diskuteredes det, hvornår vi ville passere Ebro ved Tortosa. Den lange brede flod, hvor kampene var så ubegribeligt hårde under til-bagetoget mod Katalonien, og som krævede det største danske tab på ca. 33 mand. Deri blandt den 28-årige Emil Sørensen, bror til Carl og Gunnar, som begge faldt ved Brunete. Alle tre var de brødre til den Johannes, som

blev min bedste “våbenfælle” under den tyske besættelse af vort eget land. Især da under de første fumlende, dog resultatgivende sabotager i gruppen KOPA, som noget senere blev bedre kendt som organisationen BOPA.

Både toget og tiden sneglede sig afsted, og man skuffedes efterhånden i beregningerne om passagen af Ebro, men på et tilfældigt, men næppe dårlig valgt tidpunkt, sang vi i vores vogn Internationale, og sangen bredte sig til de andre vogne, som en svag hilsen og hyldest til det tapre, men – som vi så – forgæves forsøg på helt at stoppe angrebet på Katalonien. Men endelig, da klokken havde passeret 23, trillede vi ind på Barcelonas Hovedbanegård.

Var der her i de store oplyste haller to eller fem tusinde jævne barcelonaborgere forsamlet her for at hylde os, er ikke til at vide. Der var i hvert fald endeløse skarer og mange røde, sorte, republikanske og katalansk-stribede flag og transparente foran folkemængden. Med dens endeløse “venido” og “grazias” råb mod os. Tre store orkestre spillede både Internationale og spanske såvel som katalanske frihedsmelodier, hvert orkester fornemt pyntet med en ...ja, måske kongelig gardist stående i honnørstilling. Alt det for vi gamle drenge fra længe før de fleste fremmødtes egen tid.

Endnu en gang var jeg dybt bevæget over den urimelige hyldest og endnu en gang tudede min lille kone, noget hun heller ikke her var alene om. Igen denne enorme mængde af glade grædende voksne kvinder og mænd, de mange unge forældre, som løftede deres små

børn op mod os, med grazias-takkeråb, skønt det sandelig var os, som burde takke for denne overdådige modtagelse.

At en monarkistisk regering, *oprindeligt* et resultat af et militæroprør, som blev hjulpet til magten af de fascistiske stormagter Italien og Tyskland, overhovedet vil tillade afholdelse af en så enestående hyldest for *den voldtagne spanske republiks forsvarere*, må undre!

Vi havde en pragtfuld tur, men kom altså ikke til grisefest eller andet af samme skuffe. Det skulle Eva Maria fra TV-2 Og Boss Anders fra DR nok forhindre. Godt, det var jo heller ikke derfor vi gerne ville med. Var det faktisk ikke for at gense ganle steder og måske til og med gamle fronter? Joh, i hvert fald for mit vedkommende, så tak for det.

Vi håber endnu en gang at gense disse steder, om ikke før så en gang i det nye år 1997 på TV.

Karl Christensen har tidligere skrevet om sin tid i Spanien i bogen *Min spanske krig* (1986) og i novellesamlingen *Forårsdage i Madrid* (1986).

Sin tid som sabotør har han beskrevet i bogen *Som vi var* (1989) og endelig har han på SFAH's forlag udgivet erindringsbogen *Ung (arbejder) i trediverne*, som endnu kan købes.